

תשובה לשאלתה בעניין מסוד הזנות

שאלתו של הפונה לרוה"מ בעניין מסוד הזנות ברורה; מדוע לא לפעול כמו האמריקאים ולמסד את הזנות, כדי למנוע תועבת פרסום זנות וחשיפתה לבני הנוער. הפונה שואל האם הפעילות של מיסוד הזנות יכולה להוות התחלת הדרך להתמודדות עם הנושא.

משרד הבריאות איננו אמון על הנושא של מיסוד הזנות, אך לאור הניסיון שלנו בטיפול בחלק מן התופעה, בחרתי להביא את הצעתה המפורטת לתשובה של מנהלת מרפאת לוינסקי ושלוחתה הניידת של משרד הבריאות. מרפאה זו עוסקת בטיפול במחלות המועברות ביחסי מין.

1. **מרפאת לוינסקי**, של לשכת הבריאות המחוזית ת"א הינה מרפאה קהילתית לאיתור ולטיפול במחלות מין, הוקמה בשנת 2002 לאור עלייה בשיעורי התחלואה במין. המרפאה מעניקה שירותים של מרפאת מין בדומה למרפאות דומות בערים גדולות בעולם ולפי הנחיות ארגון ה-CDC תוך התאמה לתנאים בישראל. השירותים כוללים; סל בדיקות וסל תרופות, ובנוסף ייעוץ והדרכה בנושאים; מין מוגן ומחלות מין. במקרים בהם מתעורר צורך, משלים את הטיפול הרפואי בפונים, צוות של עובדים סוציאליים. כל השירותים, ניתנים בחינם ובאופן אנונימי לכל דורש, ללא תלות בגיל, מין, סטאטוס אזרחי או עיסוק.
2. **המרפאה הניידת** - במהלך שנות פעילותה, פותחה במרפאת לוינסקי, פרקטיקה ייחודית הפונה למי שמוצאים עצמם מודרים בד"כ משירותי בריאות ורווחה, ובמיוחד לנשים, גברים וטראנסג'נדרס בזנות – מרפאה ניידת. שלוחתה הניידת של המרפאה, מציעה שירותי בריאות וטיפול פסיכו-סוציאלי לנשים בזנות משנת 2004 כאשר משנת 2008 שותפה במימון פעילותה, גם הרשות לקידום מעמד האישה של משרד ראש הממשלה. עובדות סוציאליות, מנטוריות (נשים שהיו בזנות ושוקמו וכעת הן עובדות המרפאה), רופא, רופאה, אחות וצוות נהגים, מפעילים את המרפאה הניידת כפרויקט תלת תחומי; "מרפאה על גלגלים", קבוצות תמיכה וקשרים פסיכו-סוציאליים פרטניים.
3. **פעילות הניידת בשנת 2009** - במהלך שנת 2009 פעלה הניידת בהיקף של שישה סיורים בשבוע בזירות שונות ומגוונות: שני סיורים (בוקר וערב) במתחם לוינסקי, שלושה סיורים (בוקר וערב) בדירות הדיסקרטיות בגוש דן וסיור אחד במסגרות טיפוליות שונות בהן שוהים נשים וגברים בסיכון גבוה (מכורים לסמים, נשים בזנות, לקוחות לזנות, אסירות

משוחררות וכדומה). בנוסף לסיורים קבועים אלה, החלה הניידת להרחיב את פעילותה לאזור ירושלים. הניידת הציעה לנשים להיבדק ולקבל טיפול למי שנמצאו חולות בזיהומים המועברים במין. צוות הניידת הצליח ליצור קשרי אמון עם מאות נשים חדשות ומוכרות לצוות הניידת. מלבד ביצוע הבדיקות ויצירת הקשרים, העניק צוות הניידת הסברה בתחום מחלות המין, סיוע הומניטארי, סיוע רפואי ראשוני וסיוע פסיכו-סוציאלי לפי הצורך.

א. דירות דיסקרטיות, מכוני עיסוי וזירות פתוחות רחוקות מהתחנה המרכזית:
בשנת 2009, הגיע צוות המרפאה הניידת לדירות ומכוני עיסוי בתל אביב, פתח תקווה, רמת גן, ראשון לציון ורחובות. מאגר דירות דיסקרטיות ומכוני עיסוי בגוש דן (אשר בפועל פועלים כבתי בושת לכל דבר), הולך וגדל בשנה האחרונה. צוות המרפאה הניידת מגיע מידי שבוע לצורך לדירות בהן מועסקות נשים בזנות, חלקן מוכרות לסמים קלים, חלקן צורכות באופן קבוע חומרים פסיכואקטיביים ו/או אלכוהול. במהלך הביקור בדירה, מציע צוות המרפאה הניידת את שירותיה לנשים. בנוסף, מבקר צוות הניידת בזירות פתוחות ברחובות (צומת הקרח) ברמת גן (בורסה) ובתל ברוך שבתל אביב. עובדות המרפאה הצליחו להקים קשרים טיפוליים, עם נשים מקהלי היעד המגוונים הללו.

ב. מתחם לוינסקי: כמו כן במהלך שנת 2009 המשיך צוות הניידת להנגיש את השירותים לנשים וגברים בתחנה המרכזית הישנה ודרום תל אביב. צוות הניידת הגיש מנות בסיסיות של מזון ושתייה, ליותר מ- 1000 אנשים ברחוב. תוך כדי כך, העניק הצוות, אוזן קשבת לנשים ולגברים ברחוב, וסייע בתיווך חלק מהם, לשירותים נוספים.

הצוות טיפל במאות נשים בזנות רחוב, אשר חלקן מוכרות לסמי רחוב קשים, דרות רחוב הסובלות מבעיות רפואיות מרובות. מצבן הפיזי לרוב ירוד, ויש סימנים של הזנחה פיזית קשה. בזכות הקמת דירת חירום (סלעית – עירית ת"א ומשרד הרווחה) לנשים אלה, יכול היה צוות הניידת להפנות מאות נשים לדירה, ומצבן של חלק מהנשים השתפר עד מאוד.

עם זאת, זו הייתה לנשות הרחוב שנה קשה, במהלכה המשטרה נקטה בצעדים ל"ניקוי" אזורי הזנות. נשים אשר שהו בבניין "פין 1", תחנת סמים וזנות ידועה, נזרקו

לרחוב. נשים מבתי הבושת ברחוב, שנסגרו ע"י המשטרה נאלצו לעבוד בסתר, לעיתים בבתיהן הפרטיים ולעיתים בזירות רחוב מסוכנות. בעקבות הפעילות המשטרתית התפזרה האוכלוסייה הקבועה לכל איזור דרום תל אביב וחלקה אף לאזור תל ברוך. בחודשים האחרונים נפתחו ונסגרו "תחנות סמים" חדשות והוקם בניין אלטרנטיבי ל"פין 1" המיתולוגי ברחוב סלומון באזור התחנה המרכזית הישנה. מצאנו כי חוסר הביטחון הייאוש של הנשים לצד סממני הנזק של ההתמכרות, קשים השנה, אולי יותר מבשנים הקודמות. בנוסף, מקרי הרצח של נשים בזנות והתקיפות האלימות שלהן, התרחשו השנה בתדירות גבוהה להחריד. נשים רבות מקרב הנשים הלכודות במעגלי הזנות התלונונו בפנינו על תקיפות מיניות ואונס והיינו עדים למקרים רבים מידי של מוות ממחלות קשות וממנות יתר. כצוות רחוב המכיר את הנשים ומעגלי חייהן והזוכה לאמון שלהן, הצלחנו לעודד שתיים מהנשים להגיש במשטרה תלונה על תקיפות אלימות ואונס. לצערינו, במקרים רבים הנשים סרבו לנקוט בהליך זה, בשל אי אמונן במערכת החוק ובמשטרה.

4. **התפיסה המקצועית המנחה את צוות המרפאה הניידת** – מתוך הכרות עם ספרות עדכנית מהעולם הנאור (במיוחד מארצות הברית) הנוגעת לטיפול מערכתי בנשים בזנות ובתופעת הזנות ככלל, אימץ צוות המרפאה תפיסה מקצועית אשר בבסיסה ההבנה כי זנות הינה תופעה חברתית קשה בה מנוצלים נשים וגברים השרויים במצוקה וכי תהליך שיקום והחלמה מזנות – מחוייב שיהיה מוענק בסביבה השואפת לחסל את הזנות. אנו יודעים כי נשים בזנות נאנסות, חוות אלימות והתעללות פיזית קשה, הן נשלטות, מדוכאות וניצודות בכל לילה מחדש. יתר על כן אנו יודעים כי אין די בכך כדי לבטא את האימה והטרור היומיומי להם נתונות, נשים בזנות. נשים שורדות זנות אותן פגשו במסגרת עבודתנו מעידות, כי הכאב הפיזי, אימתני ככל שיהיה, אינו מתקרב לזה הנפשי. הנורא מכל לדבריהן, זה להרגיש "בשר". להרגיש שאין את עוד יצור אנושי ושאין לך יותר אמון בבני אדם. תחושה זו של נשים קורבנות זנות, הנה תולדה של מציאות חברתית המעדיפה גברים, והיא בוודאי קשורה למעמד המשפיל בו מתנהל המו"מ על גופה של האישה בזמן קניית שירותי המין. אנו סבורים כי נשים בזנות ראויות לכבוד ולשיקום. אנו מבינים כי תוכניות הטיפול המיועדות לנשים בזנות מוכרחות לספק מענים למספר צרכים במקביל. על מנת להשיג את יעדי המרפאה וכדי לקרב את הפונות הלכודות בזנות לתהליך טיפול ושיקום (רפואי

ופסיכו-סוציאלי), אנו משלבים אסטרטגיות עבודה מגוונות אשר הנשים שותפות בעיצובן. מחוייבותם של אנשי הניידת ללכודים וללכודות בזנות, ויכולתם להבין את הנסיבות המובילות קבוצות אלה לזנות, את הקשיים, המילכוד, ובמקרים רבים את הסבל והאלימות שאלו חוות - מאפשרות למרפאה הניידת להשיג רמה גבוהה של היענות לשירות שהיא מציעה.

5. מיסוד הזנות או הוצאתה ממסגרת החוק לצד הגברת מאמצי שיקומן של הנשים?

פעילות המרפאה הניידת מבוססת על גישה של צמצום נזקים. מדובר בגישה המאגדת תחתיה מודלים טיפוליים המבוססים על עיקרי התנועה הבינלאומית לבריאות הציבור. בעיות חברתיות מוצגות בה כמורכבות, וצמצום נזקיהן מוצע כטיפול ביניים, עד ובמקביל להתקדמות במציאת פתרון עבורן. על פי גישה זו, השאלה שאמורה להנחות את ההתערבות בקרב אוכלוסיית שונות, אינה מה נכון או לא נכון מבחינת החברה הכללית, אלא מה בטיחותי ומה מסכן פרטים מסוימים בתוכה. במרכז מטרות הפחתת הנזק הפוטנציאלי הכרוך בהתנהגות מסכנת, והיא מקדמת עקרונות כגון מין בטוח, הפחתת אלימות, שיפור תפקוד ורכישת מיומנויות.

על ברכי תפיסה זו נבנה מודל המרפאה הניידת. אני מסכימה עם הפונה המתגר את קובעי המדיניות במדינת ישראל לטפל בבעיית הזנות ובקורבנותיה, גברים ונשים כאחד. אינני מסכימה עימו שההצעה למסד את הזנות, תועיל בפתרון הבעיה.

להלן מספר תימוכין לטענתי זו:

א. **לזנות נזקים כבדים**: לאורך ההיסטוריה, ללא קשר למעמדה המשפטי של הזנות, הייתה לה השפעה הרסנית על בריאותן של נשים. בעיות בריאות שכיחות של נשים בזנות כוללות תשישות, נטייה להידבק במחלות וירליות, מחלות מין, זיהומים בנרתיק, כאבי גב, עייפות, כאבי ראש, כאבי בטן, הפרעות אכילה, הפרעות שינה, צהבת כרונית, סרטן צוואר הרחם, דלקות אגן כרוניות, פגיעות מוחיות טראומטיות כתוצאה מחבטות בראשן. נשים רבות שהתדרדרו לזנות הן קורבנות של גילוי עריות בילדותן, "סוחבות" איתן רבות מהן בעיות בריאות כרוניות כלליות, הקשורות להזנחה קשה של הגוף והנפש בילדות. בנוסף, נשים בזנות סובלות מהתמכרות לסמים, אלכוהול, הן נוטות יותר לסבול מדיכאון, אובדנות, תסמונת פוסט טראומתית. נשים בזנות דרות רחוב, מופלות מהזרם הנורמטיבי של החברה. **האם את כל זה אנו רוצים למסד?** האם בחברה הגונה, יתכן שיתקיים מוסד לגיטימי הידוע כמסב נזקים כה רבים?

- ב. **עבודה בזנות תהפוך למשרה אופציונלית לנשים מובטלות. היתכן? – מיום שתוסדר**
הזנות כעיסוק ליגיטימי וחוקי, נשים מובטלות, ובהן האמהות החד הוריות, תישלחנה על ידי לשכות התעסוקה אל בתי הזונות, ואם תסרבנה, משום מה, תישלל מהן הזכות לקבל קצבה מן המדינה. האם זה הגיוני? מתקבל על הדעת?
- ג. **זה פשוט לא עובד** – ידוע כי זנות מגיעה יחד עם פשע, אלימות, סמים הלבנת הון, סחר בנשים. ניסיון מדינות כמו הולנד, גרמניה, ניו-זילנד מלמד כי מיסוד הזנות כשל וכי היום מדינות אלה מקיימות תהליך של חזרה למדיניות האוסרת זנות. הולנד משקיעה בשנה זו 21 מליון יורו בסגירת בתי בושת וקופי שופס. ראש עריית אמסטרדם סגר השנה 300 בתי בושת!
- ד. **זנות לא מפחיתה את הסטיגמה** - הסטיגמה המלווה נשים בזנות מעכבת אותן מלחזור למסלול חיים נורמטיבי, מלנטוש את העיסוק בזנות ומלמצוא עבודות ראויות ולהחזיק בהן מעמד¹. כך למשל, דווחו נשים שעבדו במכוני עיסוי במדינת פלורידה כי טרם חבירת הסטיגמה לעבודה במכוני עיסוי לא חשו בושה בנוגע למקום עבודתן. מאז שהוכלל התואר "זונה" גם עליהן, דווחו כי סבלו מן התווית השלילית שהוצמדה להן. מחקר² בפלורידה, בדק את השוני, בין החיים עם תווית ה"זונה", טרם עידן מיסוד הזנות ופרסום שירותי המין במדיה ואחריו. המשתתפות טענו, כי טרם פרסום מכוני העיסוי כבתי בושת, הן לא התביישו להגיד לאחרים במה הן עוסקות (מעסות). לדבריהן הייתה למכוני העיסוי תדמית חיובית. תוצאת החשיפה בעיתונים, הייתה רעש גדול בציבור, ולבסוף מתן רישוי חוקי להפעלת מכוני העיסוי. מרגע זה, כאשר אישה בקשה לעבוד כמעסה במכון עיסוי, היא "זכתה" ליחס משפיל, כזה הניתן לזונה. היא רואיינה אצל מפקד המשטרה, נלקחו ממנה טביעות אצבעות והיא נדרשה לקיים בדיקות תקופתיות למחלות מין. ללא כל אלה, לא היה לה אישור לעבוד במכון. "הם נתנו לי להרגיש זונה בכל שלב בתהליך הוצאת הרישוי. מצבי הבריאותי לא עניין אותם, הם רק רצו להיות בטוחים שלא אדביק לקוחות במחלות מין", (דבריה של אחת המרואיינות).
- בלתי אפשרי לנשים בזנות להימלט מן הסטיגמה המאלצות אותן להסתתר, להפוך

¹ Weiner, A. (1996). Understanding the Social Needs of Streetwalking Prostitution. *Social Work*, 41(1), 97.

² Albert J. Velarde – "Becoming a prostituted" 2000

ל"נעלמות מעל פני השטח" כפי שקראה להן ג'ודית הרמן³. לתפיסתנו, שקיפותן של הזונות בחברה והיותן בלתי נראות, הם מהנזקים המהותיים ביותר הנגרמים לנשים בזנות.

6. **מודל הפללת הלקוח** – ביולי 2005, הציגה ד"ר אורית קמיר בפני וועדת החקירה הפרלמנטרית לנושא הזנות וסחר בנשים את המודל האלטרנטיבי למיסוד הזנות. ד"ר אורית קמיר מהאוניברסיטה העברית הדגישה את הערך הבסיסי של כבוד האדם כערך שאין עליו עוררין ושלא ניתן לוותר עליו גם אם הפרט עצמו מוכן למכור את עצמו. היא הציגה בפני הוועדה את המודל שיושם בסן פרנסיסקו וונקובר ושמטרתו להביא לשינוי תודעתי בקרב לקוחות תעשיית המין, כדי שיבינו שבזה שהם קונים את השימוש בגופה של האישה הם הופכים אותה לאובייקט, לחפץ סחיר בשוק ופוגעים בכבודה. לפי מודל זה ההפללה בחוק היא לא על שידול לזנות אלא על קיום משא ומתן לשם קניית גופה של אשה ובפני העובר על החוק שתי ברירות: לעמוד למשפט פלילי, או לעבור סדנה חינוכית, בדומה להשתלמות נהיגה מונעת. (רק לידיעה, הזנות בארצות הברית איננה ממוסדת כלל. מלבד במדינת נבאדה, בה הזנות ממוסדת, בכל שאר 51 המדינות הזנות איננה ממוסדת).

לסיכום, אני מקווה כי הטבתי להבהיר את עמדתי ואת עמדת צוות המרפאה הניידת לגבי חשיבות שיקומן של נשים בזנות באקלים של שוויון בין המינים, המעודד הקטנת התופעה ואולי אפילו מחיקתה כליל. אני מקווה שמדבריי למד הפונה כי אלפי נשים בישראל משועבדות לעולם הזנות וחוות יום יום אלימות קשה והשפלה. הן נמחקות, נעלמות ודועכות לאיטן בעוד אנו מהרהרים ביישום פתרון נקיים עבורם, שאין בהם אלא לדאוג להיגינה הציבורית. גם כאשר הנושא עולה לכותרות אנו מעדיפים להדחיק, איננו רוצים לשמוע. הדחקה זו הינה בגדר הסכמה שבשתיקה עם הניצול העז שחוות נשים אלו, עם העבירות המיניות והאחרות הנעשות בהן, עם השימוש בהן ככלי וכאובייקט, שימוש שאיננו מכיר כלל בזכויותיהן בכבודן כבנות אדם.

³ Herman, J. L. (2003). Introduction: Hidden in plain sight: clinical observations on prostitution. In M. Farley (ed.) Prostitution trafficking and Traumatic Stress. Binghamton NY: Haworth, 1-16.

אולי הפונה עודד בפנייתו את קובעי המדיניות, לקיים דיון מקצועי ואחראי בשאלת מיסוד הזנות
אשר יניב בסופו החלטה אמיצה ; להילחם בתופעת הזנות קודם כל דרך חינוך ילדים בני נוער
ומבוגרים לשוויון בין המינים ולכבוד האדם, ובהמשך ליישם את חוק הפללת הלקוח.